TOPOARE DE LUPTĂ DIN A DOUA JUMĂTATE A MILENIULUI I DIN COLECȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN

Bogdan CIUPERCĂ [*]
Pavel MIREA [**]

Abstract: *This article presents the analysis of seven iron battle axes preserved in the Teleorman County Museum collections. Enriching the archaeological finds in Walachia, these artefacts were discovered in the Vedea and Teleorman rivers basins (at Măgura, Valea Părului and Ştorobăneasa), and in the Urlui valley (Troianu). These are rare finds in settlements dating to the VIII-X centuries, and almost all of them are fortuitous finds or form part of tool and weaponry hoards. Usually considered as poor examples of weaponry and military equipment of the time, the seven battle axes discussed here, however, offer a wealth of information shedding light on an often unclear and complex reality. Until recently only 29 battle axes were known in the Carpathians and Danube area: 12 from fortuitous finds, three from burials and 14 as part of tool and weaponary hoards. The seven discussed here, of which three form part of the Valea Părului hoard, add to those discoveries.*

Rezumat: *În acest articol ne-am propus prezentarea şi analiza a unui număr de şapte topoare de luptă confecţionate din fier provenind din colecţiile Muzeului Judeţean Teleorman. Având ca loc de descoperire localităţi aflate în bazinul râurilor Vedea şi Teleormanul (Măgura, Valea Părului, Ştorobăneasa), respectiv valea pârâului Urlui (Troianu) acestea îmbogăţesc peisajul arheologic al acestui areal. Acest tip de artefact nu este o prezenţă frecventă în cadrul siturilor arheologice dintre Carpaţi şi Dunăre, aparţinând secolelor VIII-X p.Chr. de cele mai multe ori provin din descoperiri întâmplătoare şi din inventarul unor depozite compuse din diverse unelte sau piese de armament. În contextul epocii, oarecum săracă în descoperiri de piese de armament sau echipament militar, cele şapte topoare pe care le introducem în circuitul ştiinţific prin acest material vin să completeze o realitate de cele mai multe ori neclară şi complexă. Până în acest moment erau cunoscute în spaţiul dintre Carpaţi şi Dunăre un număr de 29 de topoare de luptă provenind astfel: 12 din descoperiri întâmplătoare, trei din inventarul unor morminte şi 14 din cadrul unor depozite de unelte şi arme. La acestea se mai adaugă încă şapte dintre care trei provin dintr-un depozit descoperit la Valea Părului.*

Keywords: *battle axes; weaponry; VIII-X centuries; Teleorman; Lower Danube.*
Cuvinte cheie: *topoare de luptă, piese de armament, secolele VIII-X, Teleorman, Dunărea de Jos.*

Studiul de faţă are ca obiect de analiză un număr de şapte topoare confecţionate din fier aflate în patrimoniul Muzeului Judeţean Teleorman. Aceste piese, inedite, provin din localităţi aflate în bazinul Vedea - Teleormanul (Măgura, Valea Părului, Ştorobăneasa), respectiv valea pârâului Urlui (Troianu) (Planşa I). Despre aceste artefacte nu există foarte multe informaţii, dar în cele mai multe dintre situaţii se cunoaşte locul şi momentul descoperirii. Piesele au intrat în inventarul muzeului în perioada 1963-1974. Până în acest moment, în partea de sud-vest a Munteniei, care corespunde, în linii mari actualului judeţ Teleorman, nu se cunoşteau descoperiri similare.

Din punct de vedere tipologic, cele şapte piese se împart astfel: două sunt topoarelor de luptă cu corpul şi tăişul îngust, uşor arcuit, având ceafa scurtă sau turtită (Valea Părului, Troianu), un topor de luptă în formă de vârf de lance (Valea Părului), un topor de luptă cu corpul îngust, drept şi lama lată (Valea Părului), un topor de luptă cu corpul uşor arcuit, de aceeaşi lăţime cu tăişul, având ceafa scurtă sau turtită (Ştorobăneasa), un topor având corpul arcuit într-o parte şi lama uşor lăţită, piesă ce putea avea o utilitate mai largă nu doar de topor de luptă (Măgura) şi un topor de luptă cu corp îngust, tăişul lat, ceafă lungă şi turtită (fără loc de descoperire).

Un lucru foarte interesant este că de la Valea Părului, pe lângă cele trei topoare prezentate în acest studiu, mai există alte două piese din fier în colecţia Muzeului Judeţean Teleorman. Este vorba despre un brăzdar de plug şi un târnăcop. Piesele au acelaşi an, loc şi context de descoperire

* Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova, str. Toma Caragiu, nr. 10, cod poştal 100042, Ploieşti, jud. Prahova, România; bogdanciuperca@yahoo.com
** Muzeul Judeţean Teleorman, str. 1848, nr. 1, cod poştal 140033, Alexandria, jud. Teleorman, România; pavelcmirea@yahoo.com

('teren CAP', 1969, lucrări agricole) la care se adaugă existenţa numerelor de inventar consecutive, ce sugerează intrarea lor concomitentă în inventarul muzeului. În această situaţie, credem că putem vorbi despre un nou depozit de unelte şi arme din fier, care se încadrează în contextul mai larg al unor astfel de descoperiri în spaţiul dintre Dunăre şi Carpaţi (Canache şi Curta 1994, Ciupercă 2010). Având în vedere că subiectul prezentului studiu sunt topoarele de luptă, analiza detaliată a depozitului descoperit în anul 1969 la Valea Părului va face obiectul unui alt articol.

Pentru spaţiul dintre Carpaţi şi Dunăre astfel de descoperiri, nu sunt foarte numeroase, cele mai multe topoare apar în cadrul unor depozite sau sunt descoperiri întâmplătoare şi doar foarte rar sunt rezultatul cercetărilor arheologice sistematice (Planşa VI). Prin introducerea în circuitul ştiinţific a celor şapte topoare descoperite în zona Teleormanului, imaginea asupra distribuţiei acestor piese se modifică într-o oarecare măsură. Dacă în urmă cu aproximativ 20 ani părea că astfel de descoperiri de piese se grupau cu predilecţie în partea de est a Munteniei, fie că este vorba de depozite sau de descoperiri întâmplătoare, astăzi prezenţa lor este semnalată şi în restul teritoriului (Măndescu 2008, Ciupercă 2010).

* * *

I. Topor de luptă cu aripioare (Planşa IV.2)
1. Număr de inventar (nr. inv.): 4814
2. Loc de descoperire: Ştorobăneasa, fără dată (terenul GAC '9 mai', înregistrat MJT 1963)
3. Dimensiuni (mm):
   3.1. lungime (L) = 165
   3.2. lăţime lamă (l.l) = 48
   3.3. lăţime la orificiul de fixare (l.o) = 52
4. Greutatea (G) = 1000,7 g
5. Descriere: topor de luptă cu aripioare rotunjite şi tocite; orificiul de înmănuşare rotund; ceafă scurtă şi rectangulară în secţiune, corpul este scurt, butucănos, puţin curbat, iar tăişul are aproximativ aceeaşi lăţime ca şi restul corpului.
6. Tip: nu este încadrat în nici o tipologie, posibilă variantă derivată din Ruttkay II a, Jotov 1 A.

II. Topor de luptă cu lamă lăţită (Planşa V.1)
1. nr. inv.: 7223
2. Loc de descoperire: Măgura, 1966
3. Dimensiuni (mm):
   3.1. L = 222
   3.2. l.l = 92
   3.3. l.o = 53
4. G = 943,8 g
5. Descriere: topor de luptă având corpul curbat şi lama lăţită asimetric faţă de corp. Orificiul de înmănuşare este rotund şi prezintă o mică excrescenţă în partea inferioară, ceafa este rectangulară în secţiune.
6. Tip: Ruttkay III

III. Topor de luptă cu corpul îngust şi lamă lată (Planşa III)
1. nr. inv.: 8761
2. Loc de descoperire: Valea Părului, 1969 (teren CAP, lucrări agricole)
3. Dimensiuni (mm):
   3.1. L = 165
   3.2. l.l = 68
   3.3. l.o = 48
4. G = 596,3 g
5. Descriere: topor de luptă cu aripioare rotunjite în zona de înmănuşare, având corpul subţire şi drept. Lama este lăţită şi simetrică faţă de corp, cu tăişul uşor convex. Ceafa este masivă şi rectangulară în secţiune. Orificiul de înmănuşare este rotund, piesa fiind ruptă din vechime în această zonă. Se păstrează ambele bucăţi care au rezultat din ruperea (spargerea) toporului. Partea inferioară, care conţine lama, a fost utilizată cel mai probabil după rupere, ca nicovală.
6. Tip: Teodor III

IV. Topor de luptă în formă de vârf de lance (Planşa II.1)
1. nr. inv.: 8763
2. Loc de descoperire: Valea Părului, 1969 (teren CAP, lucrări agricole)
3. Dimensiuni (mm):
   3.1. L = 236
   3.2. l.l = 31
   3.3. l.o = 41
4. G = 247,7 g
5. Descriere: Topor de luptă cu aripioare rotunjite în zona de înmănuşare. Unul dintre capetele piesei este toporul propriu-zis, iar cea de-a doua terminaţie este în formă de vârf de lance. Orificiul de înmănuşare, este rotund şi nu este dispus pe centrul piesei ci mai aproape de lama propriu-zisă a toporului. Lama este de formă trapezoidală, iar vârful de lance este alungit, foliform.
6. Tip: nu este încadrat în nici o tipologie, topor de tip dunărean.

V. Topor de luptă cu aripioare, cu corpul şi tăişul îngust (Planşa II.2)
1. nr. inv.: 8764
2. Loc de descoperire: Valea Părului, 1969 (teren CAP, lucrări agricole)
3. Dimensiuni (mm):
   3.1. L = 200
   3.2. l.l = 62
   3.3. l.o = 51
4. G = 639,6 g
5. Descriere: Topor de luptă cu aripioare rotunjite în zona orificiului pentru înmănuşare, corp alungit, uşor curbat, tăiş îngust, ceafa puţin înălţată, rectangular în secţiune. Orificiul de înmănuşare este ovoidal cu o uşoară gâtuire în zona centrală, probabil pentru o mai bună fixare a mânerului. Lama este puţin mai lată decât la alte exemplare descoperite în zona dintre Carpaţi şi Dunăre.
6. Tip: Ruttkay II a, Jotov 1 A

VI. Topor de luptă cu aripioare, cu corpul şi tăişul îngust (Planşa IV.1)
1. nr. inv.: 11808
2. Loc de descoperire: Troianu, 'La Cruci', fără dată (donaţie prof. Ştefan Marica, Roşiorii de Vede, 1974)
3. Dimensiuni (mm):
   3.1. L = 172
   3.2. l.l = 32
   3.3. l.o = 32
4. G = 363,6 g
5. Descriere: Topor de luptă cu aripioare rotunjite în zona orificiului pentru înmănuşare, corp alungit, uşor curbat, tăiş îngust, ceafa rectangulară în secţiune şi uşor turtită. Orificiul de înmănuşare este aproximativ rotund.
6. Tip: Ruttkay II a, Jotov 1 A

VII. Topor de luptă cu corp îngust, tăişul lat, ceafă înaltă şi turtită (Planşa V.2)
1. nr. inv.: FNI
2. Loc de descoperire: jud. Teleorman, loc necunoscut
3. Dimensiuni (mm):
   3.1. L = 98
   3.2. l.l = 53
   3.3. l.o = 36
4. G = 105,6 g
5. Descriere: topor de luptă cu aripioare de formă ovală, pronunţate, în zona orificiului de înmănuşare, ceafă rectangulară în secţiune, înălţată şi turtită. Orificiul de înmănuşare este aproximativ oval. Lama este simetrică cu tăişul uşor curbat. Piesa are dimensiuni reduse, rar întâlnite la astfel de arme.
6. Tip: nu este încadrat în nici o tipologie, posibilă variantă derivată din Jotov 5 A.

* * *

Topoarele de luptă cu corpul şi tăişul îngust, uşor arcuit, având ceafa scurtă sau turtită descoperite la Valea Părului, Troianu, Ştorobăneasa aparţin celui mai răspândit tip de topor de luptă din

spaţiul Dunării de Jos. Se subscrie tipului II Ruttkay mai exact subvariantei a. Acest tip de piesă de armament este foarte răspândit în regiunile Boemiei şi Moraviei, descoperit în aşezări sau necropole bine datate (Ruttkay 1975, 1976, 1982). Piese similare sunt întâlnite pe un spaţiu relativ extins care cuprinde Ungaria, Polonia, zona nord-pontică, Bulgaria dar şi regiunea Dunării de Jos. În spaţiul est carpatic au fost identificate şi publicate un număr de 21 de astfel de piese (Teodor 2003: 186). Din punct de vedere cronologic aceste artefacte sunt datate, în general, în secolele IX-X.

Topoare de luptă încadrate în tipul II a Ruttkay sunt semnalate la Greaca, jud. Giurgiu (în formă de pană, cu aripioare în dreptul gurii de înmănuşare) (Canache şi Curta 1994: 208-9; EAIVR 1996: 204-5), Gherăseni, jud. Buzău (cu bumb sau măciulie) (Constantinescu 1999: 218), Surduleşti (Spiru 1959: 701-2, fig. 6/5,7), Ostrovu, jud. Călăraşi (Şerbănescu şi Trohani 1978: fig. 9/3), Leşile 'Dealul Drangonia', jud. Argeş (Măndescu 2008: 98, fig. 6/4; Nania 1969: 127), două exemplare la limita dintre satele Mozacu şi Zidurile, jud. Argeş (Măndescu 2008: 98, fig. 6/1,2; Nania 2004: 122, nr. 92), Ploieşti (Ciupercă 2014: pl. III) şi Budureasca 'Vadu Săpat', jud. Prahova (Ciupercă 2014: pl. III).

Piesa de la Ştorobăneasa poate fi încadrată în categoria topoarelor de luptă cu aripioare şi corpul curbat, dar este un exemplar atipic. O piesă oarecum asemănătoare provine de la Ostrov (Șerbănescu şi Trohani 1978, fig. 9/3). Din punct de vedere tipologic se apropie de tipului II Ruttkay, subvarianta a, ce datează în intervalul dintre începutul secolului IX – începutul secolului X, exemplarul în discuţie putând constitui, eventual, o a treia subvariantă a acestui tip.

Topoare de luptă în formă de vârf de lance precum cel de la Valea Părului sunt o categorie de descoperiri rare. Astfel de piese apar în depozitul de la Radovanu, jud. Călăraşi (Comşa şi Gheannopoulos 1969, fig. 1/4), Dragosloveni, jud. Vrancea, două exemplare (Comşa şi Constantinescu 1969, fig. 5/1,2) dar şi ca descoperiri întâmplătoare la Bucureşti 'Văcăreşti' (Blăjan şi Stoicovici 1980, fig. 2/2), Bucureşti 'Tei' (Morintz şi Rosetti 1959, XXXIII/12), Aţel, jud. Sibiu (Blăjan şi Stoicovici 1980, fig. 2/1). Lipsesc din spaţiul cuprins între Carpaţi şi Nistru. La prima vedere, pare a fi un tip specific zonei Dunării de Jos, întâlnit în Transilvania, Muntenia şi zona Vrancei, atât în depozite cât şi ca descoperire întâmplătoare. Există un singur exemplar cunoscut pe teritoriul Bulgariei (Jotov 2004: nr. cat. 643, pl. LIII/643) fără a se preciza locul descoperirii şi datarea. Dintre exemplarele cunoscute la nord de Dunăre, patru exemplare provin din depozite (Radovanu, Dragosloveni, Valea Părului) şi trei sunt descoperiri întâmplătoare (Aţel, Bucureşti 'Văcăreşti', Bucureşti 'Tei'). Datarea propusă pentru această categorie de topoare de luptă este în secolul X, pornindu-se, în principal, de la structura depozitelor de la Dragosloveni şi Radovanu (Canache şi Curta 1994: 191, Blăjan şi Stoicovici 1980: 181, Comşa şi Gheannopoulos 1969, Comşa şi Constantinescu 1969). Plecând de la premisa că această categorie de arme nu se întâlneşte decât în zona Dunării Inferioare credem că nu este deplasată ca denumirea acestei categorii să fie cea de **topor de tip dunărean**.

Toporul de luptă cu corpul îngust şi lamă lată de la Valea Părului este cunoscut şi ca topor tip bardă (Teodor 2003:187). Piesa analizată face parte dintr-o variantă care derivă din tipul Ruttkay V, care are însă lama asimetrică şi se apropie cel mai mult de un topor aflat în alcătuirea depozitului de la Dragosloveni (Comşa şi Constantinescu 1969:fig. 5/5). O variantă de topoare de luptă cu lama lată, simetrică faţă de corp, se întâlnesc şi la sudul Dunării, însă acestea au lama mult mai lată decât exemplarele descoperite la nord de fluviu sau aripioarele din zona de înmănuşare de formă romboidală (Jotov 2004, nr. cat. 586, 562, pl. L/586, pl. XLVII/562). Datarea acestui tip de armă este foarte largă, de la sfârşitul secolului al VIII şi până în secolul al X-lea.

Piesa de la Măgura este mai puţin întâlnită în spaţiul Dunării de Jos, existând tendinţa de a fi încadrata ca topor de lucru şi nu ca armă de luptă. Tipologic, ea se subscrie tipului III Ruttkay, care din punct de vedere cronologic se datează în a doua jumătate a secolului al IX-lea şi începutul secolului X.

Ultima piesă prezentată în cadrul acestui studiu este un topor de luptă cu corp îngust, tăişul lat, ceafă înaltă şi turtită, despre care din păcate nu avem prea multe informaţii. Piesa în discuţie poate fi încadrată ca fiind oarecum miniaturală şi nu poate fi atribuit cu siguranţă unui tip anume. Anumite caracteristici ale acesteia se întâlnesc însă la alte topoare descoperite în zona Dunării dar şi în spaţiile învecinate. Astfel, piesa de la Muzeul Judeţean Teleorman are unele asemănări cu cea din depozitul de Curcani, jud. Călăraşi (Comşa şi Deculescu 1972: fig. 2/2). Toporul de la Curcani are, la fel ca piesa în discuţie, o ceafă înaltă şi turtită, aripioarele din zona de înmănuşare de formă ovală, fără a fi foarte proeminente, iar lama, chiar dacă este simetrică, are tăişul puternic curbat. De altfel, la nivelul lamei se observă principalele diferenţe dintre cele două piese. La sudul Dunării observăm o apropiere morfologică de tipul Jotov 5 A (Jotov 2004: 89). Punctul comun al toporului nostru cu cele din categoria arheologului bulgar o constituie lama, mai precis forma acesteia, care este asemănătoare, ceva mai lată pentru piesele de la sud de Dunăre. Diferenţele apar la ceafă, mai scurtă

în cazul pieselor din Bulgaria, dar şi la aripioarele de înmănuşare care sunt asemănătoare cu cele întâlnite la topoarele cu corpul şi tăişul îngust (Ruttkay II a, Jotov 1 A). Se observă că acest tip de topor, cunoscut şi ca topor tip bardă (Teodor 2003: 187-8), în varianta sa cu lama asimetrică, nu este specific zonei central europene, putându-şi avea originea în spaţiul polono-baltic sau nord-pontic. Din punct de vedere al datării suntem de părere că acest tip de topor se încadrează în perioada secolelor IX-X. Nu excludem însă ca informaţii viitoare să schimbe încadrarea şi originea acestui tip de armă.

O categorie importantă de descoperiri care au în componenţa lor şi topoare de luptă o constituie depozitele de unelte şi arme din zona Dunării şi de la curbura Carpaţilor. Depozite de acest fel sunt cunoscute la Radovanu, jud. Călăraşi (Comşa şi Gheannopoulos 1969: 617-621; Canache şi Curta 1994: 202), Curcani, jud. Călăraşi (Comşa şi Deculescu 1972: 469-72; Canache şi Curta 1994: 200-1), Bârlogu, jud. Argeş (Nania 1969: 122-130; Canache şi Curta 1994: 199-200), Ploieşti Triaj, jud. Prahova (Ciupercă 2010: 271-88); Budeşti, jud. Vrancea (Paragină şi Constantinescu 1980: 71-87); Dragosloveni, jud. Vrancea (Comşa şi Constantinescu 1969: 425-34); Obrejiţa, jud. Vrancea (Comşa 1980: 179, nota 34) şi Răstoaca, jud. Vrancea (Paragină 1979: 41-3).

În acest context se încadrează şi depozitul de la Valea Părului, chiar dacă acesta este alcătuit dintr-un număr de cinci piese (posibil ca depozitul să fi fost mai mare şi doar atâtea să fi ajuns la Muzeul Judeţean Teleorman). Dintre acestea, depozitul de la Valea Părului se apropie cel mai mult, din punct de vedere al structurii şi tipologiei pieselor, de cel de la Radovanu. În ambele situaţii avem trei topoare de luptă, de tipuri similare, adică un topor în formă de vârf de lance, un topor de luptă cu aripioare, cu corpul şi tăişul îngust şi un topor de luptă cu corpul îngust şi lamă lată. Cei drept, la acest ultim tip există o diferenţă, piesa de la Valea Părului are lama simetrică pe când cea de la Radovanu este asimetrică. O altă similitudine între cele două depozite o constituie numărul mic de piese, cinci la Valea Părului, respectiv şase la Radovanu.

În contextul în care timp de mai multe secole a existat un embargo din partea statului bizantin referitor la comercializarea armelor şi uneltelor din fier către populaţiile aflate la nordul Dunării, descoperirile de depozite şi piese de armament capătă o mai mare importanţă şi trebuie privite cu mai mare atenţie. Astfel, în legislaţia bizantină se întâlnesc frecvent interdicţii asupra comercializării fierului, dar mai ales a armelor şi uneltelor confecţionate din fier. În 'Bazilicalele' redactate în timpul domniei împăratului Leon al VI-lea, între 887 şi 893, se preia o prevedere mai veche din 'Codul lui Iustinian' referitoare la comerţul cu 'barbarii', care, printre altele, interzicea comerţul cu fier (arme sau unelte, finite sau nu). De fapt aceste prevederi privind 'embargoul' asupra fierului şi a pieselor de armament reprezintă o constantă a politicii economice a Imperiului Bizantin faţă de teritoriul aflat în 'mâinile barbarilor' (pentru problema meşterilor şi atelierelor vezi şi Ciupercă 2007-2008: 140-2; Ciupercă şi Măgureanu 2009: 151-2.). Depozitele de unelte şi/ sau arme ar fi putut căpăta, la sfârşitul secolului al IX-lea şi începutul secolului al X-lea, valoare de bunuri de 'prestigiu' (Canache şi Curta 1994: 195-8, Curta 2011: 309-32).

În contextul epocii, oarecum săracă în descoperiri de piese de armament sau echipament militar, cele şapte topoare pe care le introducem în circuitul ştiinţific vin să completeze o realitate de cele mai multe ori neclară şi complexă (Ciupercă şi Mirea 2010: 115-62). Până în acest moment erau cunoscute în spaţiul dintre Carpaţi şi Dunăre un număr de 29 de topoare de luptă provenind astfel: 12 din descoperiri întâmplătoare, trei din inventarul unor morminte şi 14 din cadrul unor depozite de unelte şi arme. La acestea se mai adaugă încă şapte, dintre care trei provin din depozitul de la Valea Părului.

Bibliografie

Blăjan, M. şi Stoicovici, E. (1980) 'Toporul de luptă din sec. X e.n. descoperit la Aţel (jud. Sibiu)', *Apulum* XVIII: 179-81

Canache, A. şi Curta, F. (1994) 'Depozite de unelte şi arme medievale timpurii de pe teritoriul României', *Mousaios* IV(1): 179-221.

Ciupercă. B. (2007-2008) 'Teritoriul nord-dunărean în strategia economic şi politică a Imperiului Romano-Bizantin în secolul al VI-lea', *Anuarul Muzeului de Istorie şi Arheologie Prahova* III-IV(11-12): 125-40.

—— (2010) 'Câteva observaţii privind depozitul de unelte descoperit la Ploieşti-Triaj (jud. Prahova)' în A. Măgureanu şi E. Gall (ed.) *Între stepă şi imperiu. Studii în onoarea lui Radu Harhoiu*, pp.271-88, Bucureşti: Ed. Renaissance.

—— (2014) 'Observaţii asupra unor topoare de luptă din colecţiile Muzeului Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova', *Buletinul Muzeului Judeţean Teleorman. Seria Arheologie* 6: 143-50.

Ciupercă, B. şi Măgureanu, A. (2009) 'Unele observaţii asupra problemei tiparelor din secolele V-VII descoperite în spaţiul extra-carpatic', *Buletinul Muzeului Judeţean Teleorman. Seria Arheologie* 1: 149-58.

Ciupercă, B. şi Mirea, P. (2010) 'Sud - Vestul Munteniei în secolele VIII-X', *Buletinul Muzeului Judeţean Teleorman. Seria Arheologie* 2, 2010: 115-62.

Comşa M. (1980) 'Grădinăritul în mileniul I e.n., pe teritoriul României', *Pontica* XIII: 164-84.

Comşa, M. şi Constantinescu, Gh. (1969) 'Depozitul de unelte şi arme din epoca feudală timpurie descoperit la Dragosloveni (jud. Vrancea)', *Studii şi Cercetări de Istorie Veche* 20(3): 425-36.

Comşa, M. şi Gheannopoulos, E. (1969) 'Unelte şi arme din epoca feudală timpurie descoperite la Radovanu', *Studii şi Cercetări de Istorie Veche* 20(4): 617-22.

Comşa, M. şi Deculescu, C. (1972) 'Un depozit de unelte şi arme descoperit la Curcani', *Studii şi Cercetări de Istorie Veche* 23(3): 469-74.

Constantinescu E. M. (1999) *Memoria pământului dintre Carpaţi şi Dunăre: Nord-estul Munteniei şi sud-vestul Moldovei în veacurile 4-11 d. Hr.*, Bucureşti: Ed. Fiat Lux.

Curta, F. (2011) 'New Remarks on Early Medieval Hoards of Iron Implements and Weapons', în J. Macháček şi S. Ungerman (ed.) *Frühgeschichtliche Zentralorte in Mitteleuropa (Internationale Konferenz und Kolleg der Alexander von Humboldt-Stiftung zum 50. Jahrestag des Beginns archäologischer Ausgrabungen in Pohansko bei Breclav, 5.-9.10.2009, Breclav, Tschechische Republik), Studien zur Archäologie Europas*, 14, pp.309-32, Bonn: Habelt-Verlag.

EAIVR (1996), *Enciclopedia Arheologiei şi Istoriei Vechi a României* (coord. C. Preda), vol. II, D-L, Bucureşti: Ed. Enciclopedică.

Jotov, V. (2004) *Vuorujenieto i snaryajenieto ot Bulgarskoto srednovekovie (VII-X veek)*, Veliko Turnovo, Varna: Abagar, Zograf.

Măndescu, D. (2008) 'Arheologia Mileniului I în Argeş. Stadiul actual şi perspectivele cercetării', *Anuarul Muzeului de Istorie şi Arheologie Prahova* III-IV(11-12): 89-110.

Morintz, S. şi Rosetti, D.V. (1959) *Bucureştii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, Bucureşti.

Nania, I. (1969) 'O importantă descoperire din perioada feudalismului timpuriu la Bârlogu, comuna Negraşi, judeţul Argeş*', Studii şi Comunicări, Piteşti* 2: 117-31.

Nania, I. (2004) *Mozăceni - o veche aşezare din fosta ţară Vlaşca*, Piteşti: Ed. Paralela 45.

Paragină, A. (1979) 'Un nou depozit de arme şi unelte din feudalismul timpuriu descoperit pe teritoriul judeţului Vrancea', *Studii şi Comunicări, Focşani* 2: 71-87.

Ruttkay, Al. (1975) 'Waffen und Reiterausrustung des 9. bis zur ersten Halfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I)', *Slovenska Archeologia* XXIII(1): 119-216.

—— (1976) 'Waffen und Reiterausrustung des 9. bis zur ersten Halfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II)', *Slovenska Archeologia* XXIV: 245-395.

—— (1982) 'The organization of troops, warfare and arms in the period of the Great Moravian state', *Slovenska Archeologia* XXX(1): 165-93.

Spiru, I. (1959) 'Aşezări străvechi în raionul Roşiorii de Vede', *Materiale şi Cercetări Arheologice* V: 695-708.

Şerbănescu, D. şi Trohani, G (1978) 'Cercetări arheologice pe Valea Mostiştei', *Ilfov. File de Istorie*, pp. 17-42, Bucureşti: Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al Judeţului Ilfov

Teodor, D.Gh. (2003) 'Topoare medievale timpurii în regiunile carpato-nistrene', în D. Marcu-Istrate, A. Istrate şi C. Gaiu (ed.) *In memoriam Radu Popa. Temeiuri ale civilizaţiei româneşti în context european*, Biblioteca Muzeului Bistriţa, Seria Historica 7, pp.185-200, Cluj-Napoca: Ed. Accent.

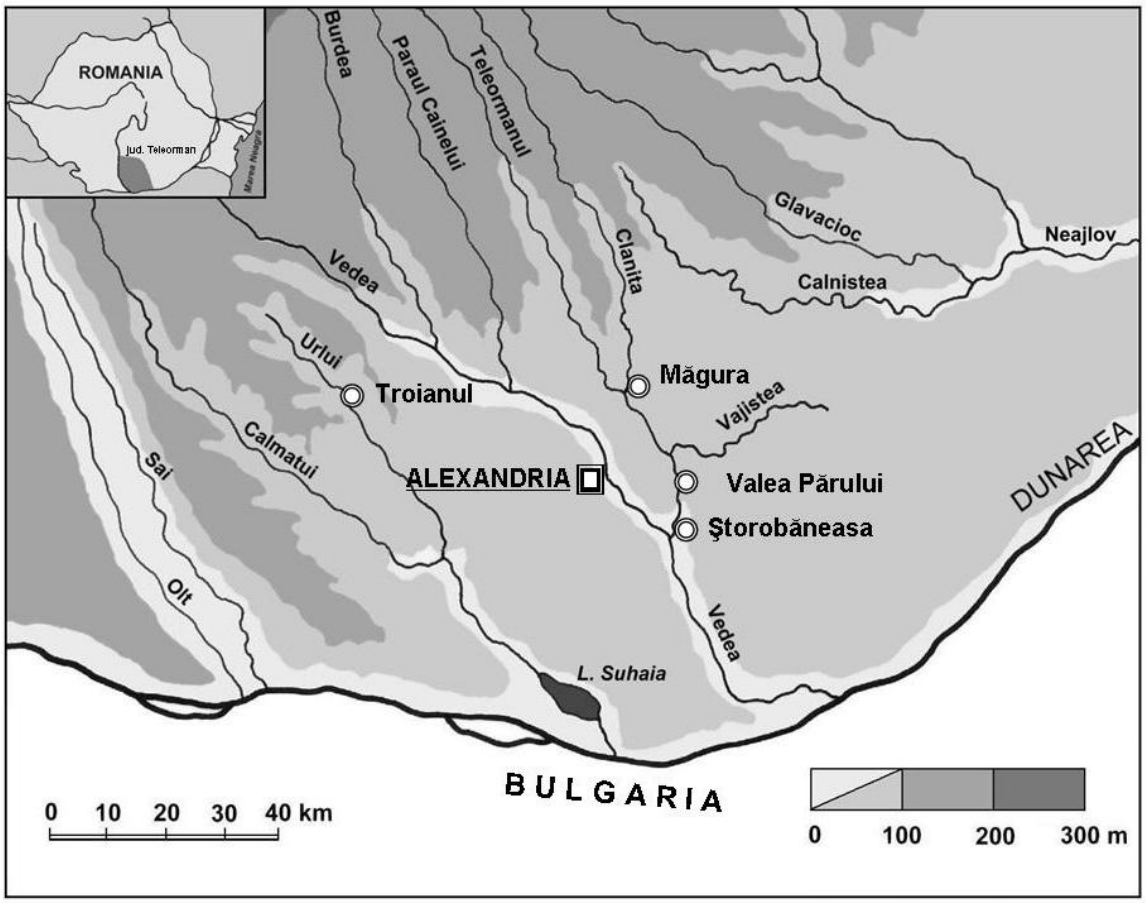

Planşa I. Topoare de luptă din sec. VIII-X descoperite în judeţul Teleorman.

Battle axes dated to the VIII-X centuries discovered in Teleorman County.

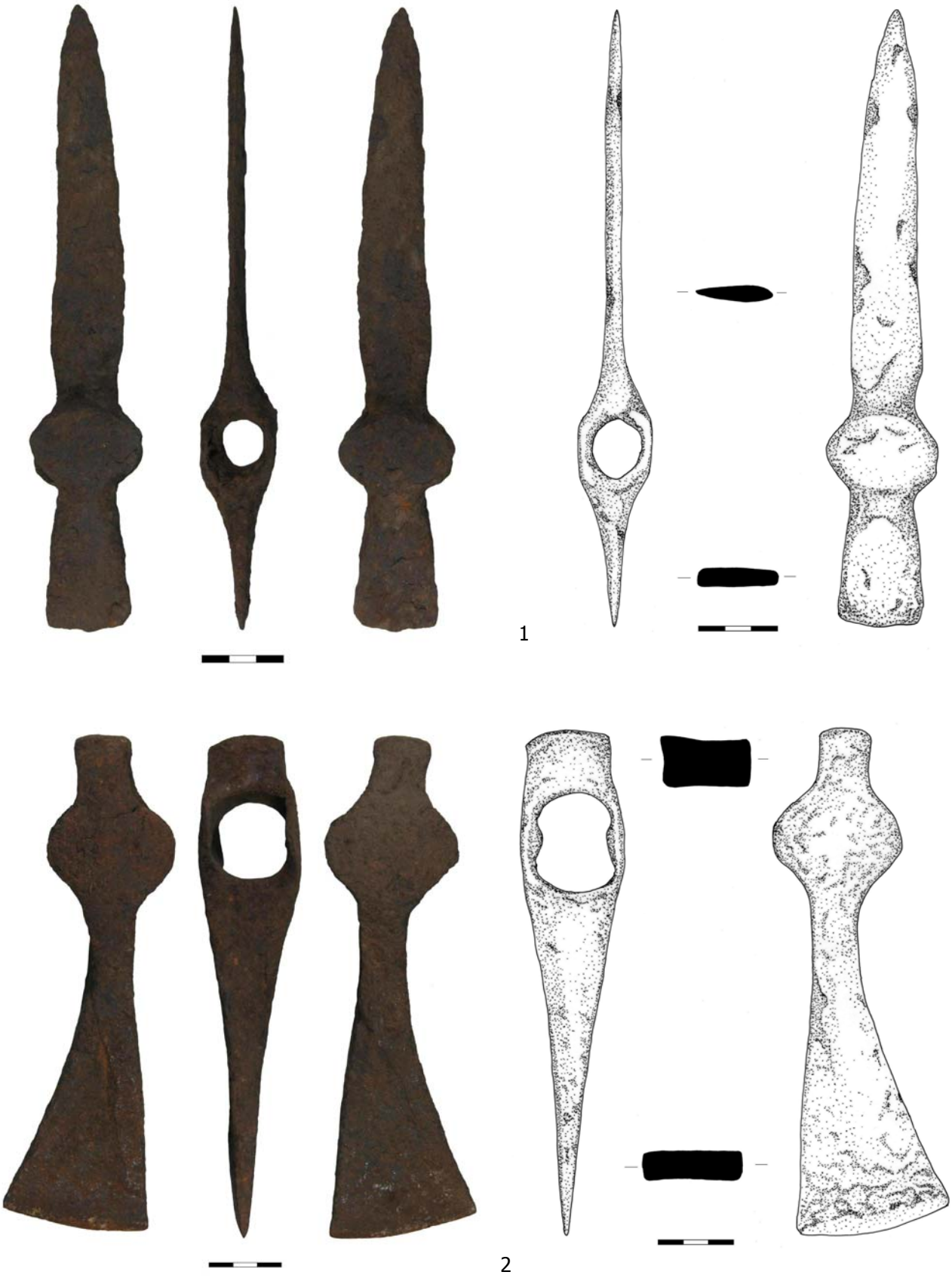

Planşa II. Topoare de luptă descoperite la Valea Părului.
Battle axes discovered at Valea Părului.

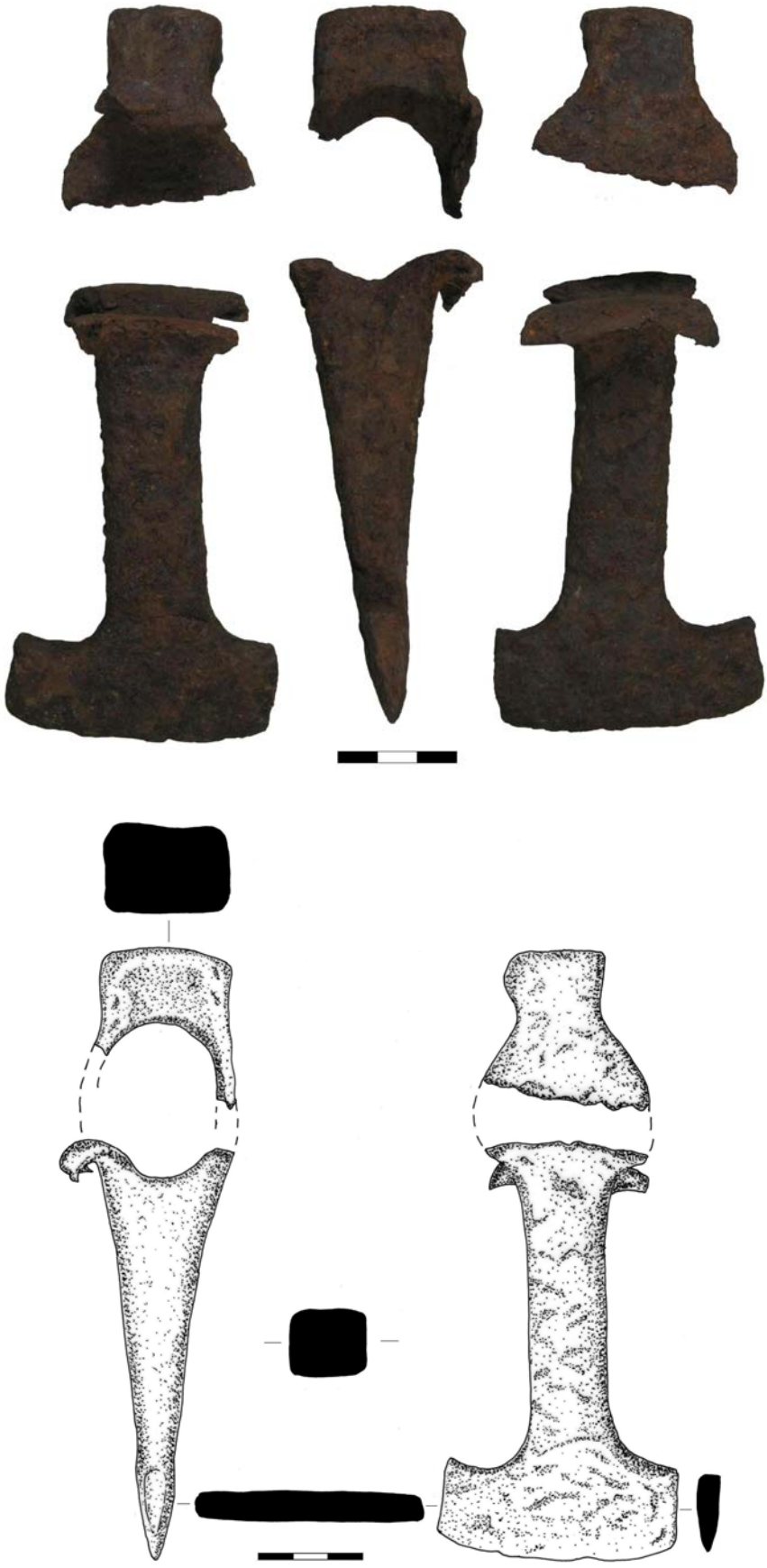

Planşa III. Topor de luptă fragmentar descoperit la Valea Părului.

Fragmentary battle axe discovered at Valea Părului.

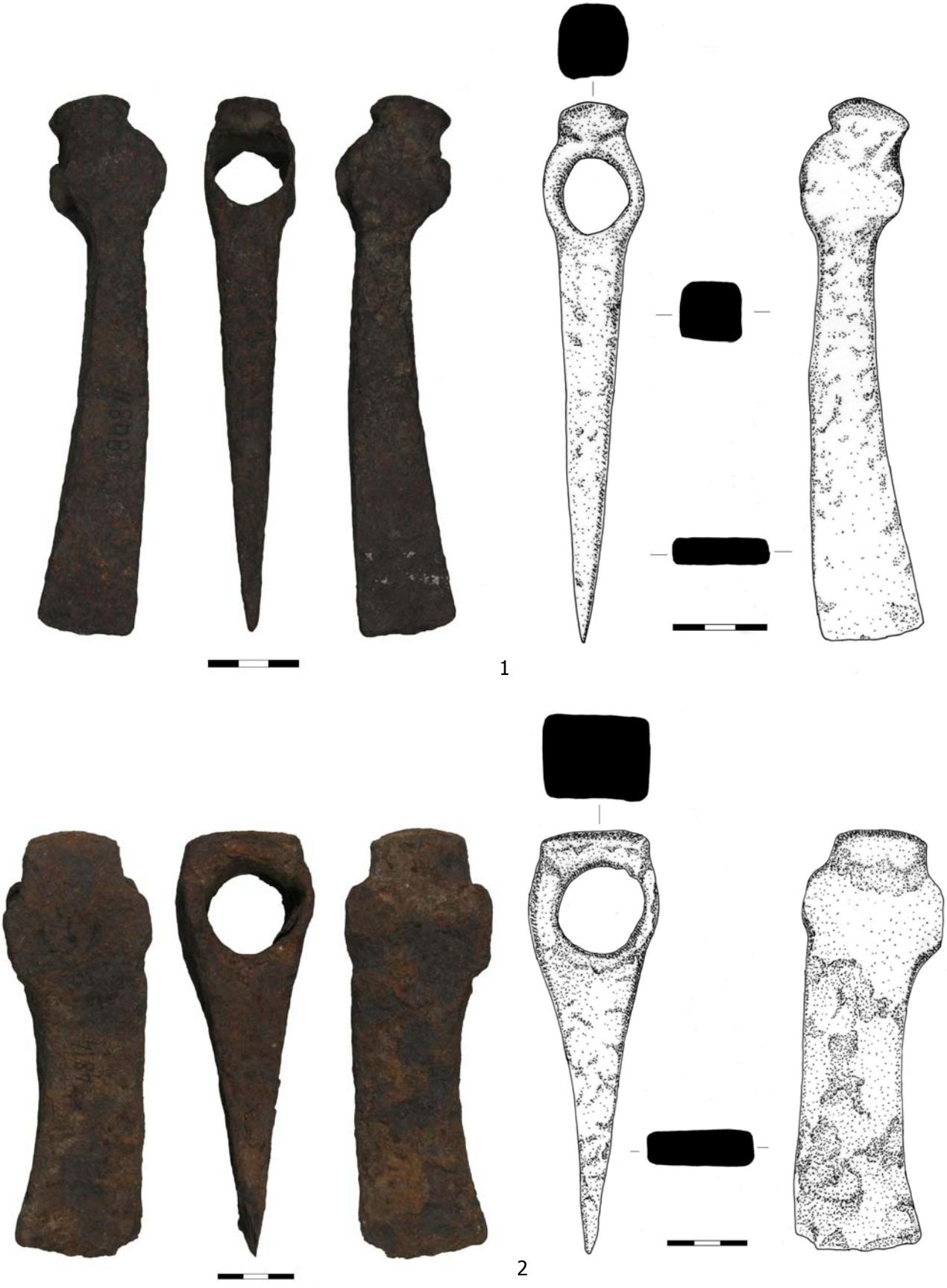

Planşa IV. Topoare de luptă descoperite la Troianu (1) şi Ştorobăneasa (2).
Battle axes discovered at Troianu (1) and Ştorobăneasa (2).

1

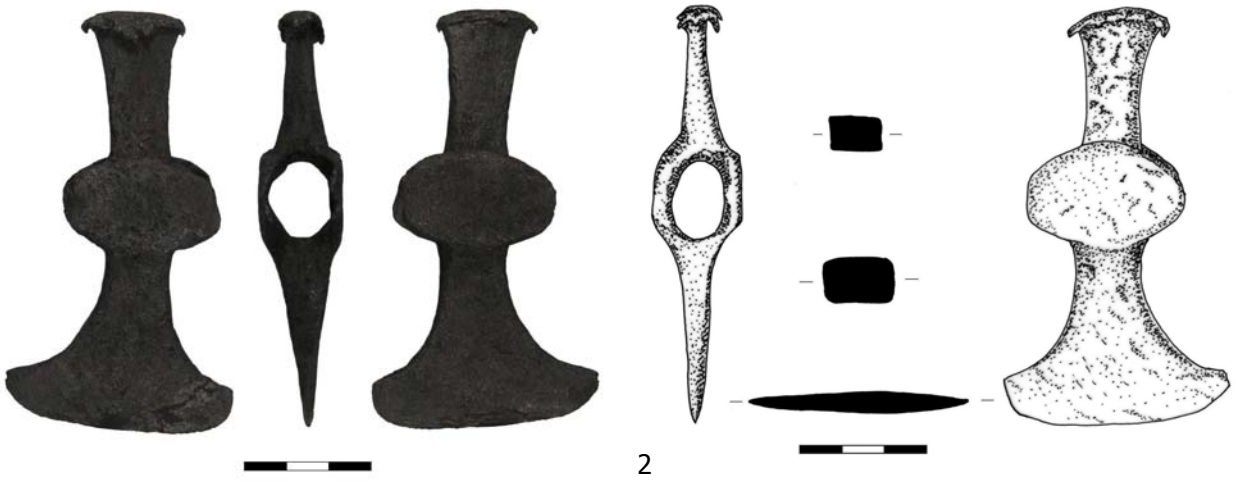

2

Planşa V. Topoare de luptă descoperite la Măgura (1) şi într-o localitate necunoscută din judeţul Teleorman (2).

Battle axes discovered at Măgura (1) and from an unknown location in Teleorman County (2).

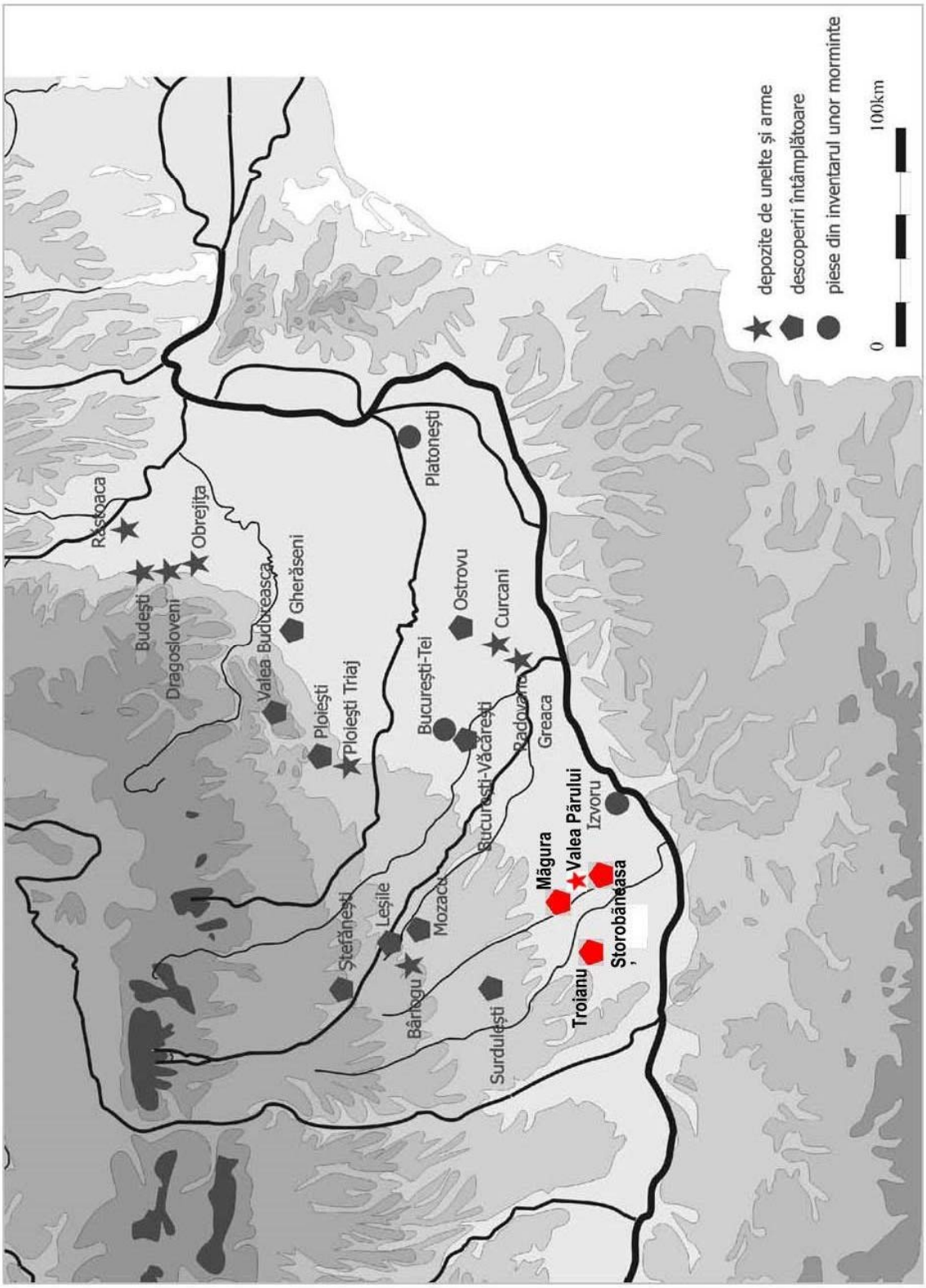

Planşa VI. Distribuţia topoarelor de luptă şi a depozitelor de unelte şi arme dintre Carpaţi şi Dunăre în sec. VIII-X.

The distribution of battle axes, and weapons and tools deposits from the VIII-X centuries in the Carpathians and Danube area.